

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק שביעי: רבינו בסאלי במקנס - עם הרב המשבי"ר

בשנים ההמה, שהה רבינו למשך תקופת מה במקנס, בה התגורר בילדותו כמה שנים. כאן נקשר רבינו בקשר אמיץ וחזק עם אב"ד מקנס, אחד מגדולי הגדולים שביהדות מרוקו בימים ההמה, הלא הוא הגאון הנודע רבי משה בירדוגו זצ"ל, שכונה בפי כל "הרב המשבי"ר" כנוטריקון של שמו. רבינו העריץ עד מאד את הרב המשבי"ר והפליג בשבחו. תלמיד רבינו, החיד"א, מספר על רבי משה בירדוגו כי:

"שמעתי מהרב המופלא חסידא קדישא כמהר"ר חיים ׳ן עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביותר עיונו בעומק העיון".

לימים כתב רבינו ב"אור החיים" על אחת מהנהגותיו של הרב המשבי"ר זצ"ל ואגב אורחא גילה טפח מעומק ידידותם:

"...ושמעתי מפי חכם גדול, חסיד וגדול בישראל, חביב עלי כרוחי ה"ה הרב רבי משה בירדוגו זלה"ה, שהיה מדקדק בשעת הדין שיהיו עיניו למטה, ולא היה נושא עיניו כל עיקר, ושהיה מרגיש שאם היה נושא עיניו לצד ההכרח באיזה אחד מבעלי הדין, היה מתבלבל שכנגדו - והוא אומרו 'שמוע בין אחיכם' - שלא יעשו אלא השמיעה והדברים באים מהטוענים לפניהם באין השתנות לאחד מהם ובזה 'ושפטתם צדק'".

עוד רבינו עוסק בתורה בצוותא חדא עם הרב המשבי"ר, הגיעו שני קדושי עליון אלו גם יחד למעלות רמות. בספרו "חפץ ה" כתב רבינו על אחת הפעמים בהם נתכוונו שניהם לחידוש אחד, כי:

"...אם הייתי מספר גופא דעובדא של הפרוש הזה, ממש רוח הקדש הופיעה, ונתכוונו לו בהסח הדעת בבית הכנסת אני ואחי הגדול גדול החכמים הרב ר' משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו!"

עם רבי יהודה בירדוגו

באותה עת קנה רבינו ידידות, גם עם בן דודו וממלא מקומו של המשבי"ר, הגאון רבי יהודה בירדוגו זצ"ל. ידידותם של שני גדולי עולם אלו איתנה היתה מאד, ונמשכה שנים רבות עד צאתו של רבינו ממרוקו.

לא חפץ לדון

על אף מעמדו הרם של רבינו בסאלי והיותו מנהיג לעדתו, הרחיק את עצמו בכל יכולתו מלשבת בדין תורה. הוא לא נזקק לכך אלא במקרים בהן כלו כל הקיצין והוא נאלץ להתערב.

"...וה' יודע כמה טרחתי למנוע עצמי מכל דבר המשפט, מכמה טעמים נגלים ונסתרים... דסהידנא על הוא העד דמאיש בעיני להזקק לכל כי האי וכמה אני מרחיק עצמי תמיד ועד היום מכל דיני דממוני וה' יעזרני שלא לבוא לכרך זה ולהיות מיושבי על מדין תמיד כי אם ותורת ה' חפצי ותשועתי..."

יום. כך לא ישתרשו הרעות בלב האדם ובודאי שלא יגדיל חלילה את עוונותיו.

ידעת היום - והשבות!

אהבת ה' ויראתו

'ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה'. (דברים יב)

'ועתה', כעת, זה מה שדורש ממך ה' ליראה אותו. האם יש דרישה נוספת לשלב הבא?

אומר האור החיים הקדוש: בודאי.

יש שתי דרגות. יש יראת ה'. והדרגה הזו הכרחית. חייבים לירא מה', לפי שהיראה תגרום לאדם הירא שלא להתרשל בתפקידו מאומה.

אולם יש דרגה נוספת, יותר גבוהה.

אהבת ה'!

'ועתה ישראל' בשלב הראשון, כשאתה מגיע לקבל עול מלכות שמים, 'מה ה' אלוך שואל מעמך', ליראה את ה'.

והיראה היא פתח לאהבת ה'. על ידי היראה תגיע לדרגה היותר גבוהה, 'ולאהבה אותך'.

'כי הכל עבדיך'

'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך'. (דברים טז)

אדם צריך לחיות עם עול ומשטר, מצוה למנות שופטים ושוטרים 'בכל שערך', בכל שבט ובכל עיר. מרותו של השופט ומרדותו של השוטר יהיו מוטלים על כולם.

האמנם על כולם?

והרי יש את הממנים עצמם, אלה שממנים את השוטרים ואת השופטים. האם הם יהיו פטורים מעולו של שופט ושוטר?

אומר האור החיים הקדוש: זו ההדגשה והתוספת 'תתן לך'. והרי יכול היה להיות כתוב 'שופטים ושוטרים תתן בכל שערך'. באה התורה ומוסיפה מילה, תתן 'לך', אתה, הממונה את השופטים ואת השוטרים, תתן גם לך שופט ושוטר בכל שערך.

המשך בעמוד ג'

פניני אור החיים

המשמעות האמיתית לחיים

'למען תחיה אתה וזרעך. לאהבה את ה' אלוךך, לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חיך ואורך ימך וגו'. (דברים יט-כ)

כל מי שמתבונן מעט על עצמו ועל חייו, אמור לשאול את עצמו 'מה המשמעות האמיתית לחיים שלי'. מה התכלית בחי.

התשובה הבהירה והברורה, אומר רבינו האור החיים הקדוש, נמצאת בתוך דברי הפסוק:

'למען תחיה אתה וזרעך'. ומדוע עליך לרצות ולחפץ בחיים - 'לאהבה את ה' אלוךך, לשמוע בקולו ולדבקה בו'.

זה עיקר החיים 'כי הוא חיך'.

מה לו לאדם לחפץ בחיים אם לא עשיית רצון ה' שעל ידה דבק האדם בקונו.

זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים. את החיים האמיתיים חפצים אנו, חיים של עשיית רצון ה'.

תשובה בכל יום

'ידעת היום והשבות אל לבבך'. (דברים ד לט)

מתי הזמן הראוי לחזור בתשובה? בערב ראש השנה? אולי בערב שבת או בערב ראש חודש. אולי ביום ההולדת.

ידועים דברי הוזהר הקדוש על 'מארי חושבנא' - 'בעלי החשבון', אלו שעושים תשובה אחרי כל יום. בכל לילה הוא מחשב מה עשה היום, מתחרט על הדברים הלא טובים שעשה, ומקבל על עצמו להתחזק עוד יותר.

רמז נאה לדרגה המיוחדת הזאת, מוצא האור החיים הקדוש בפרשת השבוע.

מה הכוונה 'היום', על איזה יום מדובר.

אומר האור החיים הקדוש: היום הזה!! כל יום ויום.

אדם שדוחה את התשובה לזמן רב, עלול להתרגל למעשים רעים מבלי לשים לב שנכשל חלילה. גם בבואו לעשות תשובה, אינו זוכר על מה עליו להתוודות.

לכן הדרך הטובה היא לשוב בתשובה בכל

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

עקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור

האריכו רבותינו המפרשים בביאור מעלתה הגדולה והעצומה של מסירות נפשו של יצחק אבינו בעקדתו.

וכבר בראשית קריאת הקדוש ברוך הוא לאברהם, רמז לו כי הוא עומד לבקש ממנו כעת בקשה חשובה וגורלית עד מאוד, כפי שכתב **רבנו חיים בן-עטר זי"ע בעל 'אור החיים' הקדוש**, כי בשל כך הקדים וקרא לו בשמו 'אברהם', ולא ציווהו מיד 'קח נא את בנך את יחידך והעלהו שם לעולה', כדי להכין אותו לקראת הבאות, אז תתגלה לעין כל נאמנותו המוחלטת של אברהם לאלקיו. ואכן, ענה אברהם: 'הנני'. כלומר, הריני מוכן לכל אשר תאמר אלי.

בגין עמידתו בניסיון זכה אברהם להתרוממות ולהתעלות נפלאה, כי ה' ניסיון, כשמו כן הוא, מנשא את הצדיק העומד בו בגבורה כ'נס' של ספינה, וכלשון הכתוב (תהלים סו): **'נתתה ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה'** (ביר נה א).

מעתה אין מקום לבעל הדין לערער על האהבה היתרה הרוחשת בינו לבורא העולם, כמאמר הבורא יתברך סמוך ונראה למעמד העקדה: **'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה'** (בראשית כב יב), כלומר יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך, יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלקים אתה' (רש"י שם ד"ה כי עתה).

יסוד חשוב כתב **רבנו הרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים'** (ח"ג פכ"ד) בהבנת ענין הניסיונות שמנסה הבורא יתברך את הצדיקים. מטרתו היא למען יקחו הבריות מוסר ממעשי הצדיקים וילמדו מהם ארחות יושר. ומניסיון העקדה יש לנו ללמוד עד היכן מגיעה אהבת ה' ויראתו בלב עבדיו.

על כן ציווה הקדוש ברוך הוא לאברהם שיתן לו דבר שהוא למעלה מכל אהבה גשמית בעולם ואין נתינה שתידמה אליה - להקריב את בנו יחידו שגדל לו לאחר שהיה ערירי במשך שנים רבות, ובו התממשה תשוקתו העצומה להעמיד אומה אשר תצדע בדרכו אחריו.

וכעת, לאחר שגדל הנער והחל לממש את השאיפות שנתלו בו, מבקש מאיתו הקדוש ברוך הוא לזכור אותו לפניו...

ואברהם אבינו, ברוב אהבתו לאלקיו, מוותר ברגע אחד על שאיפת חייו, והולך בזריזות לקיים רצון בוראו.

דברים דומים כתב **רבנו חיים בן-עטר זי"ע בעל 'אור החיים' הקדוש**, שהאהבה העצומה שרחש אברהם אבינו ליצחק בנו, כלולה היתה מכל האהבות הקיימות בליבו של אדם: אהבת הבנים, החיים והממון, אודותם נאמר

(דברים ו ה) **'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'**, ואת כל אלו מסר אברהם להשם יתברך בעקדה, כיוון שיצחק היה בנו יחידו, ומי שאין לו בנים חשוב כמת (נדרים סד:), וכל ממונו של אברהם היה כאין וכאפס בעיניו כנגד יצחק בנו. יוצא לנו אם כן שבכך שהסכים להעלותו לעולה, חשוב הדבר כאילו ויתר על כל אשר לו לקיים רצון בוראו.

כך מסר אברהם אבינו לאלקיו את כל האהבה שמילאה את לבו, עד כדי כך שלאחר העקדה, כאשר פנה אליו מלאך ה' מן השמים בפעם השנייה, אמר לו **'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני'**, ולא אמר 'אשר אהבת' כבפעם הראשונה, שכן לא נותרה עוד אהבה בליבו של אברהם אבינו זולת אהבתו לבוראו!

מה יהמו רחמיו של האב על בנו יחידו בטרם הוא מוליכו לשחיטה, ואם חלילה נגזר עליו להיפרד ממנו, לכל הפחות ינסה להשהות ככל האפשר את הפרדה הקשה, ואילו אברהם אבינו נתנסה גם בכך, כפי שביאר בעל **'אור החיים'** את דברי הקדוש ברוך הוא לאברהם **'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק'**, ש'נא' פירושו 'עתה', כפי שמתפרשת מילה זו בהרבה מקומות.

כל זאת להגביר את קושי הניסיון ולהראות לעין כל הבריות את התמסרותו המוחלטת של אברהם לבוראו.

כאשר נדרשים אנו לענין נשגב זה של מסירות נפש, מוצאים אנו פעמים רבות במהלך שנות עולם, שיהודים השליכו את חייהם מנגד בעת ניסיון. כל החיים ומנעמיהם, אהבת הבנים והממון, היו בעיניהם כקליפת השום לעומת עשיית רצונו של מקום.

בדברי חז"ל ישנם כמה וכמה תאורים מרטיטי לב אודות מסירות נפשם של ילדים קטנים למען הקדוש ברוך הוא, ולא באותם הדורות בלבד, כי אם בכל הדורות פשוט בני ישראל את צוואתם למות על קידוש השם, והשליכו חייהם בשמחה למען כבוד שמו יתברך, ואת דרכו של אברהם אבינו שביקש לשחוט את בנו לעולה על גבי המזבח - המשיכו צאצאיו אחריו כעבור אלפי שנים.

בערי אשכנז היה הדבר, בחודשי הקיץ של שנת ד' אלפים תתנ"ו, כאשר המון נוצרים משולהבים שהיו בדרכם לכיוון ארץ ישראל, התנפלו על הקהילות היהודיות שלאורך נהר הריין, והציבו בפני יושביהן את הברירה הזוועתית - להשתמד או למות.

וזרעו של אברהם אבינו הלך בדרכו: ישישים ובני תשחורת, נשים ונערות בחרו במות קדושים. קהילות שפירא, וורמייזא, מגנצא, קולוניה, רגנשבורג ומץ נחרבו, ואלפי יהודים מסרו נפשם למרום.

חשש היה בליבם, שמא לא יעמדו בייסורים וייכנעו בפני העינויים, ובגבורת נפש עצומה

שמו קץ לחייהם.

והנורא מכול - ביד רוטטת ובחמלה עצומה, שלחו אבות את ידם אל המאכלת, ועקדו את בניהם שלהם על מזבח קידוש השם, פן יפלו חלילה לידי הצוררים שיעבירום על דתם.

על עקדה זו מעידות המילים המצמררות שבקינה **'שעו מני' לרבנו קלונימוס: 'כבש האב רחמיו לזכות, ילדיו השלים ככרים לטבח, הכין לבניו מטבח...'**

וככל שהלכו וגברו הצרות והגזירות - רבו מעשי הגבורה, עד שבהגות **רבנו משה מציריך 'ליספר מצוות קטן'** (מצווה ו אות יט) הביא בשם **רבנו אליעזר בר נתן - הראב"ן**, מקור מן הגמרא (גיטין נז:): **עליו שמכו 'לשחוט הילדים בשעת הגזירה...'**

וכאשר מוצאים אנו שאלה בלתי נתפסת במוח האנושי - כגון זו שנשאל **רבנו מאיר בן ברוך - המהר"ם מרוטנבורג**, מאת אחד ששחט את אשתו וארבעת בניו על קידוש השם לפי בקשתם, האם הוא צריך כפרה, מתבקש להבין את מעלתה של עקדת יצחק על פני עקדותיהם של ישראל שבכל הדורות. ובכלל, אין צורך להרחיק לדורות עברו, כאשר אך בדור האחרון נעקדו על קידוש השם רוב בנינה ומנינה של יהדות אירופה מתוך ייסורים שונים ומשונים, ולא סרו מאמונתם.

בדברי ימי המלחמה נרשמו ונחקקו סיפורים רבים, מצמררים ומרטיטים, על יהודים תמימי דרך שחשפו באותם הימים טפח וטפחים ממדרגות האמונה שקינה בעוז בליבם, ולמרות כל ייסורי השאול שחוו על בשרם, נותרו שלמים באמונתם, בצעדם אל העקדה בראש מורם, במסרם את נפשם למות מות קדושים.

יש להבין מדוע שגבה זכותה ומעלתה של עקדת יצחק על גבי המזבח, ומאז והלאה, כמו שאמרו חכמינו (ביר נז א), **'כל אכילות שישראל אוכלים בעולם הזה אינם אוכלים אלא בזכותה'**.

תשובה אחת יסודית לדבר מצאנו בכתבי הגאון **רבי חיים מוולוז'ין זי"ע**, שכתב בפירושו **'רוח חיים'** למסכת אבות (פ"ה מ"א), שכוח מסירות הנפש של ישראל בכל הדורות, שרשו ומקורו בעקדת יצחק, ורק על ידי שכבש אברהם אבינו את רחמיו ועקד את יצחק בנו על גבי המזבח הוטבע בישראל כוח מסירות נפש על קדושת השם.

כדברים האלו כתב גם נכדו, הגאון **רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב מוולוז'ין**, בפירושו **'העמק דבר'** לתורה (בראשית כב א), וכן כתב הגאון **רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק** במתק לשונו (משך חכמה בראשית כב יד): **'כי בהימסרו יצחק את נפשו על קידוש שמו יתברך, ומאז והלאה הקבע לטבע קיים באומה הישראלית להימשך אחרי רצון ההשגחה מעומק הלב ולמסור נפשם ורוחם**

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

אי אפשר לחיות ללא עול ופיקות, ללא השגחה ועול מלכות שמים.

כרחם אב על בנים

'וירא ישראל את בני יוסף, ויאמר מי אלה'. (בראשית מח א)

האם יעקב אבינו צריך לשאול את יוסף על מנשה ואפרים 'מי אלה?! והלא שבע עשרה שנה הם לומדים לפניו דבר יום ביומו. הוא בודאי הכיר אותם היטב.

אומר האור החיים הקדוש כך:

כשעמד יעקב אבינו לברך אותם, רצה שהברכה תחול עליהם 'בתגבורת האהבה והחיבה'. הוא רצה שהברכה תבוא מכל הלב, ולכן שאל את יוסף 'מי אלה'.

כאשר יוסף הצדיק, בנו החביב, אומר 'בני הם', האמירה מעוררת את רגש הלב, ותתעורר אהבתו אליהם.

וכפי שמרמז בפסוק: כי מדי דברי בו - זכור אוכרנו עוד!

זכות אבות

'האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק, האלוקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה. המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים'. (בראשית מח טו-טז)

בכל תחילת שמונה עשרה אומרים אנו בברכה הראשונה, 'אלוקינו ואלוקי אבותינו, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב'.

אומר האור החיים הקדוש, זה כוונת יעקב אבינו באומרו, טרם ברכתו, 'האלוקים אשר התהלכו לפניו אבותי אברהם ויצחק, האלוקים הרועה אותי, מעודי עד היום הזה'.

הוא התכוון לעורר בכך את זכות האבות הקדושים. הוא מזכיר את 'אברהם ויצחק', וגם את עצמו רומז, 'האלוקים הרועה אותי'.

רק לאחר שהזכיר זכות אבות, התחיל להתפלל 'המלאך הגואל אותי - יברך את הנערים'.

וזכר חסדי אבות - ומביא גואל לבני בניהם!

בסיוון. כשלושה ימים ארכה הנסיעה המזוויעה ברכבות המות.

הרבי מספינקא הועלה על הטרנספורט האחרון שיצא מסעליש לאושוויץ. הרשעים לא ויתרו על ההזדמנות שנקרתה לידיהם להתעלל בגופו הקדוש של הרבי, והוציאוהו בזר קוצים על ראשו, אולם הרבי רקד בכל הדרך וזימר בדבקות 'וטהר ליבנו לעבדך באמת'.

בי"ג בסיוון הורדו היהודים במחנה המות אושוויץ-בירקנאו. כאשר נודע למשולחים להיכן הם מובלים, פרצו בצעקות ויללות עד לב השמיים, אך הרבי מספינקא פרש מתוכם לקרן זוית, נטל ידיו ועמד בתפילה.

"רבי קדוש!" פנה אליו אחד ממקורביו בזעקה, "התפלל בעדנו שיארע נס! אנו מובלים אל המות..."

הרבי חיך, הניח את ידו הקדושה על שכמו של האיש, ואמר לו: **"אל תירא אהובי. אנו הולכים לקראת משיח..."**

"רבי", התייפח האיש, "משיח יושב בגרמניה?!" והרבי נענע בראשו: "אמרו חז"ל (סנהדרין צח.) שמשיח יושב בשערי רומי ומתענה בצרותיהם של ישראל..."

ובשעה שיצאה נשמתו של הרבי הקדוש מספינקא צעק בהתלהבות - **'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה!'** (ויקרא ו).

כבן עשרים ושלוש שנים היה הרב הקדוש רבי **ברוך מקומרנא** כאשר נפטר אביו הרב הקדוש רבי שלום מקומרנא בכ"ו לחודש אדר שנת תרצ"ו, והוא עלה לכהן על כיסא אבותיו.

על אף גילו הצעיר חרדו אלפי חסידים לשמעו, וחצר הקודש קומרנא פרחתה ושגשגה בימיו.

בפרוץ השואה הנוראה סרב רבי ברוך להימלט לארצות הברית או להונגריה. הוא התעקש להישאר עם חסידיו ולא לעזובם, והיה מעורר את רוחם בכל עת.

עם חיסול גטו קומרנא בכסלו תש"ג, עבר הרבי לסאמבור, שם נהרגו אמו ואשתו ושני בניו הקטנים. בשבתו בסאמבור יעץ לכל מי שהטה אזנו לברוח ליערות ולהסתתר בהם.

בכל אותן שנים המשיך הרבי לעסוק בתורתו ובעבודתו ביישוב הדעת ובריכוז, משל מאום לא אירע.

לאחד ממקורביו ששאל אותו כיצד יכול הוא להמשיך בדרכו ובעבודתו על אף הזמן הנורא והאסונות האימים, אמר:

"בתפילת נעילה של יום הכיפורים אומרים אנו 'אתה הבדלת אנוש מראש, ותכיריהו לעמוד לפניך'.

'אתה הבדלת אנוש מראש' - אף בימי אופל שכאילו, בהם נבדל הראש מהאדם ומוחו אינו מסוגל לתפוס את המתרחש, 'ותכיריהו לעמוד לפניך' - עליו לעמוד לפני הבורא כמו חייל העומד לפני המלך ומצדיע לו. אף אם נחש יהיה כרוך על עקבו לא יניד עפעף, מפני שלפני המלך עומד הוא.

כך עלינו לעבוד את הבורא! בכל מצב שהוא..."

על קידוש שמו יתברך, כאשר עשו אבותינו באלף החמישי והשישי כידוע, עד כי כעת יוקשה על נפש הישראלי מה זה ניסיון להאשל הגדול צור מחצבתנו אברהם ויצחק".

כי לא זו בלבד שניסיון העקדה היה יותר קשה מכל הניסיונות כולם, אלא הוא המקור והשורש לכולם, וכל מה שבני ישראל מסרו נפשם על קדושת שמו במיתות אכזריות ומשונות, לא היה זה אלא מכוחו של אברהם אביהם, שעל ידי שכבש רחמיו לעשות רצון קונו, סלל דרך לבניו אחריו, שיהיו מסוגלים אף הם להשליך כל אשר להם מנגד כדי לקיים רצון בוראם.

שכן אבות האומה, אברהם אבינו ועמו יצחק ויעקב עליהם השלום, השתיתו יסודות עמוקים ואיתנים למען האומה כולה, ומכוח אותם יסודות ניצב הבנין כולו לתפארת האבות - יצחקי מסד הבנין שהשתיתוהו על כנו.

על כך פסק בלעם הרשע את פסוקו (במדבר כג ט) 'כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו', ופירש רש"י: "אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיסודם וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות".

על פי יסוד זה, נשכיל להבין את דברי **חכמינו ז"ל** (תוי"ט ויקרא כו מב) שאפרו של יצחק צבור ומונח לפני הקדוש ברוך הוא. לכאורה יש להבין, מה הכוונה שהאפר צבור על גבי המזבח? הלא לבסוף לא הוקרב יצחק ולא נעשה גופו אפר.

ולפי האמור נראה, כי מכיוון שכוחו של יצחק אבינו יפה לבניו, לעמוד לזכות הדורות הבאים שיהיו יכולים אף הם למסור את הנפש, מובנת הלשון 'אפרו צבור על גבי המזבח', להורות כי כוח הניסיון שעמד בו יצחק עד שהשיג מעלה זו שהשלים בנפשו שיהיה אפרו צבור על גבי המזבח, עומד צבור בכל שעה ושעה שיוכלו גם בניו לקדש את שמו יתברך.

באסרו חג של פסח תש"ד, בשעה ארבע לפנות בוקר, הוחרדה קהילת יהודי **סעליש**.

יחידות אס.אס. מלוות בכלבי-טרף שוטטו ברחבי העיר ועקרו את יהודי העיר מבתיהם, אל הגטו.

קרבתם הראשון להשפלה ולהתעללות היה הצדיק המפורסם, הרב הקדוש **רבי יצחק אייזיק מספינקא** בעל '**חקל יצחק**', שלאחר מלחמת העולם הראשונה בה נמלט מספינקא למונקאטש, קבע בסעליש את משכנו.

הרבי החלוש שעמד בשנתו השבעים, הוכה באכזריות על ידי הצוררים הנאצים ימח שמם. "שנל! שנל!" האיכו בו חיות האדם.

אפילו השכנים הגויים בכו למראה השפלת הראבין הנערץ, אולם הרבי אמר לסובביו: **"יהודים יקרים, חבלי משיח הם! ועלינו לקבלם באהבה!"**

שבועות בודדים של חיים נותרו ליהודי סעליש...

בסביבות חג השבועות גורשו כל יהודי סעליש לאושוויץ. 'האקציות' נערכו במשך שלשה שבועות בימי שישי: כ"ו באייר, ד' בסיוון ו"א

